

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Evgraphi commentvm continens

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1908

Hecyra I

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1594)

I.

1.

- 58 **1** PER POL QVAM PAVCOS REPERIAS MERETRICIBVS
 FIDELES EVENIRE AMATORES SYRA haec scaena, quae prior
 est, in prima parte continet tractatum, an iuste meretrix
 faciat, cum aliquem diligit, in postrema narrationem, si-
 cut in omni comoedia habet, quoniam argumentum in
 prologis Terentius nullum tenet: omnes enim eius comoe-
 diae in primis scaenis argumenti plurimam explicant par-
 tem. haec igitur meretrix, quae hic est, longe a fabula
 est constituta, nam aliam meretricem amat Pamphilus;
 uerum ista nunc interponitur, ut ei peregre aduenienti
 atque miranti, quod meretricem [†]duceret, narretur quid
 causae fuerit. quae res dum exponitur, argumenti pars
 60 aliqua declaratur. — **3** VEL HIC PAMPHILVS et hic signi-
 ficat, ut (*Verg. Ecl. VIII 69*) ‘carmina uel caelo possunt
 63 deducere lunam’. — **6** ERGO PROPTEREA TE SEDVLO ET
 MONEO ET HORTOR NE CUIVSQVAM TE MISEREAT quam mere-
 trix temperata est, lena uero asperior! eius etenim truces
 mores esse plurimum debent, at meretrici blanditiae: aliter
 enim diligi non potest, nisi cum forma blandimenta con-
 65 ueniant. — **8** MVTILES hoc est debiles reddas: unde aiunt,
 quod claudus sit Vulcanus, inde dictum esse, uti Virgilius
 (*Aen. VIII 724*) posuit, ‘Mulciber’. quamquam illic in-
 telligi potest, quod omnia mulceat et mollia igne faciat. —
 66 **9** EXIMIVM NEMINEM HABEAM exceptum et ab aliis separa-
 71 tum. — **14** INIVRIVM EST ESSE OMNIBVS similem et istam
 esse, asperam scilicet et saeuam meretricem, iniurium est.

1 PER *om. Gα* || 2 quae prior est *W.*: quae (*om. G*) pri-
 orem *codd.* || 6 tenet] habet *G* | enim *F*, igitur *V*, *om. GP* ||
 10 uenienti *G* || 11 duceret] deseruerit *Schopen*, ulceret *Schoell*,
 meretrice <relicta uxorem> duxerit ille *Zeune* || 12 argumen-
 tum *Fα* || 13 declarat *Fα* | et hic] e hic (*sser. ciam*) *P*, etiam *V*
 (*sic Don., at cf. Eugr. Eun. III 1, 7*) || 14 ut] uel *α*, *om. β* ||
 15 ET *om. β* || 16 quam *W.*: atque *codd.*; fort. uide quam || 18 at
 <enim> *FP* || meretricis *F*, -ce *P*, -cem *V* || 21 est ut *G* ||
 22 quamquam] quod *G* | illic et potest *om. G* || 26 scilicet et
W.: scitet (sciet *V*) *codd.*

72 — 15 INIVRIA EST AVTEM VLCISCI ADVERSARIOS defendit et haec partem suam, quod asperam meretricem esse desiderat: dicit enim non amatores esse sed aduersarios ex hoc, quod ad libidinem complendam sine mercede festinant.

2.

76 1 SENEX SI QVAERET ME haec, ut dixi, scaena narrationem tenet, in qua coniectura est non esse istas firmissimas nuptias et alia intendens, quod et adulescens inlibatam diu in domo habuit uxorem et a se intactam eo tempore, quo nuptiae fuerunt: quibus propriis locis argumenta trademus, ut oportet. tamen seruus exiens domo mandat quasi prae sollicitudine se ad portum descendere, ut quaerat quando Pamphilus ueniat, qui a patre missus est, ut hereditatem sibi relictam capere possit ab herede. —
 80 5 ALIAS VT VTI POSSIM CAUSA HAC INTEGRA si te, inquit, interrogauerit, tunc dicit me isse ad portum; sin uero non interrogauerit, ne dixeris: hoc enim, causa integra cum fuerit, quod ei dictum non est me isse ad portum, facile alio loco dici poterit. — 10 MINIME EQVIDEM ME OBLECTAVI QVAE CVM MILITE CORINTHV M HINC SVM PRO-FECTA INHVMANISSIMO an oblectatio sit, argumenta finitiua: a conuictu quod 'miles', ab habitu quod 'inhumanissimus', a loco quod 'hinc profecta' 'ibi', deinde a tempore <quod>
 87 'biennium'. — 12 BIENNIVM IBI PERPETVVM MISERA ILLVM TVLI conqueritur de inhumanitate amatoris meretrix et, ut oportet, de rebus et de tempore. — MISERA ILLVM

1 autem est *F* || 5 dixi *Westerh.*: dicitur *codd.* || 7 intendens *W.*: inced- *codd.*; inde est *Zeune* || 9 <de> quibus *Zeune* || tradimus *codd.*, corr. *Zeune*; an tractabimus? || 10 oporteret *G* | tamen] iam nunc *Zeune* || 11 prae *Westerh.*: pro *codd.* | descenderet α | ut α , id β || 13 posset *Westerh.* || 15 iisse me *G* || 16 causa — fuerit *post* portum *transp.*? || 21 a conuictu *F*, actu *P*, actu *V*, a coniectura *G* || 23 ibi *om. G* | quod *add. Westerh.* || 24 conqueritur *W.*: quo non queritur *F* α , quoniam queritur *G* | deinde humanitatem amoris α | et *om. G* || 25 miseria (-am *G*) illam *codd.*

- quemadmodum (*Cic. divin. in Caec. 3*) 'hoc uno praetore per triennium pertulisse'. et moderate, ut haec pertulisse se
 94 dixerit. — **19** NAM ILLIC HAUD LICEBAT NISI PRAEFINITO
 LOQVI QVAE ILLI PLACEBANT nam apud militem nisi certus
 esse sermo non poterat uel in numero uel in qualitate, 5
 ut et quantum dicerem praefiniret et quid dicerem. —
 98 **23** QVOD EGO NVMQVAM CREDIDI FORE VT ILLE HAC VIVA
 POSSET ANIMVM INDVCERE VXOREM HABERE hinc proponit, ut
 res ad originem narrationis educat, audisse se, quod Pamphi-
 lus uxorem duxerit. deinde seruus proponit id ipsum, quod 10
 confirmaturus est, sicut supra diximus, per argumenta. —
 101 **26** SED FIRMAE HAE VEREOR VT SINT NVPTIAE ITA DI DE-
 AEQVE FAXINT SI IN REM EST BACCHIDIS faciant hoc quidem
 dii deaeque, ut uerae, ut firmae istae nuptiae non sint:
 non tamen prodest Bacchidi propterea, quoniam aliam 15
 105 fortasse Pamphilus ducat uxorem. — **30** NEMPE EA CAUSA
 NE FIAT PALAM dubitantem seruum uel potius recusantem
 narrare optima persuasione meretrix inducit: nam, inquit,
 ea causa proferre non uis, ne istuc palam fiat, sed audita
 nos tacere uolumus et rem gaudii tantummodo in animo 20
 108 ostendere. — **33** VT TERGV M MEVM IN FIDEM TVAM COMMITTAM
 numquam ita mihi persuades, ut fidei tuae credam tergum
 meum, ut, dum tibi credo, tergo circa plagas periclitari pos-
 112 sim. — **37** SI MIHI FIDEM DAS TE TACITVRAM beniuolen-
 tiam suam promittit '<si iuras> silentium te praebituram, 25
 114 cum dixerō'. — **39** HANC BACCHIDEM AMABAT VT CVM MAXIME
 TVM PAMPHILVS hic narratio sumitur, quod hoc tempore,
 quo uehementer Bacchidem Pamphilus diligebat, pater eum
 coepit compellere, ut uxorem duceret. primum exhinc ex-

2 ut *om. G* || 7 hac uiua *post* inducere *G, om. α* || 9 rem
 et reducat *Zeune (recte?)* | pamphilam *Fα* || 10 uxorem *om. α* |
 id *Westerh.*: ad *codd.* || 14 uerae] uereor *Westerh.* | ut 2.] et *V* ||
 16 ducet *V (recte?)* || 17 uel *W.*: nihil *Fα*, et *G* || 18 nam *W.*:
 cenam *Fα*, namque *G* || 19 ea] hac *G, om. rell.* || 20 tacemus
 (taceamus *α*) uolumus nam rem *Fα* || 23 tergo *W.*: ergo *P, ego*
FV, tergum meum *G* | circa *om. G* || 25 suam] tuam *V*, nam
G | si iuras *add. Schoell* | rehibituram (rebit- *α*) *Fα* || 27 *TVM*]
 cum *GV, om. F* || 29 excusatur *Zeune*: accus- *codd.*

- cusatur adulescens, quod non ipse nuptias petit, sed co-
 actus a patre est, senex cum adhibuerit preces et uerba,
 quod se senem esse diceret, quod illum unicum, eumque
 diceret se praesidium uelle senectuti suae. deinde pro
 adulescente istuc est, <quod> non continuo meretricem de- 5
 120 seruerit, licet a patre cogereetur: nam **45** ILLE INQUIT PRIMO
 SE NEGARE. ad postremum frequenter a patre compulsus
 in hoc promouit, ut deliberaret, non ut consentiret: hoc
 121 enim dixit **46** FECIT ANIMI VT INCERTVS FORET PVDORE
 123 ANNE AMORI OBSEQVERETVR MAGIS. deinde **48** TVNDENDO 10
 ATQVE ODIIO DENIQVE EFFECIT SENEX: uides quemadmodum
 longae uel minae uel persuasiones uoluntatem Pamphilo
 125 tradiderunt: **50** VSQVE ILLVD VISVM EST PAMPHILO NE VTI-
 128 QVAM GRAVE. — **53** IBI DEMVM ITA AEGRE TVLIT VT IPSAM
 BACCHIDEM SI ADESSET CREDO IBI EIVS COMMISERESCERET 15
 ut si praesens Bacchis eo tempore fuisset, quae utique
 laesa fuerat, quae dolebat, ita aegre Pamphilo fuit in his
 nuptiis, uti Bacchis eius misereretur. quemadmodum et Vir-
 gilius illud est (*Aen. XI 259*) 'uel Priamo miseranda manus'.
 136 — **61** NOCTE ILLA PRIMA VIRGINEM NON ATTIGIT affectum 20
 ostendit Pamphili amantis meretricem. sed coniectura hic
 nascitur alia, an ueri simile sit adulescentem cubuisse cum
 uirgine et se ab ea abstinuisse: quam rem exequitur mere-
 138 trix his argumentis **63** QVID AIS CVM VIRGINE VNA ADV-
 LESSENS CVBVERIT PLVS POTVS SE ILLA ABSTINERE VT 25
 POTVERIT NON VERI SIMILE DICIS NEC VERVM ARBITROR.
 hoc soluitur illo argumento, quod meretrix amatores omnes
 habet, cum quibus est. idcirco credit adulescentes uniuersos
 se femineo sexu abstinere non posse. non intelligit
 141 causas alias amoris esse, alias odii. ideo adiecit **66** CREDO 30
 ITA VIDERI TIBI NAM NEMO AD TE VENIT NISI CVPIENS TVI

1 petit? || 2 cum senex? || 3 dicet α , -it *G* | eumque] quem *G* || 5 quod non *W.*: ne *codd.* || 7 ad *Zeune*: ac *GV*, at *FP* || 8 deliberet α || 9 pudorin *G* || 12 persuasionis *F\alpha* | uoluntatem *W.*: uolupt- *codd.* || 13 vsqve — PAMPHILO *G*, *om. rell.* || 16 bacchidis α ; *sic et infra* || 18 et *et* 19 uel *om. G* || 22 concubuisse *G* || 25 potuisse *G*, potuisse *F\alpha* || 26 dicens α || 29 non <enim>? | intelligo α || 31 *TE om. \alpha*

- 148 ILLE INVITVS ILLAM DVXERAT. — **73** SED QVAM DECREVERIM ME NON POSSE DIVTIVS HABERE EAM LVDIBRIO HABERI PARMENO SENSUS EST: sed quam ego decreuerim non habere uel quam decreuerim me diutius habere non posse, iniquum est eam ludibrio haberi: quin integram parentibus reddam, quae res in hoc mihi inhonesta est, quod integra redditur, neque illi uirgini est utile; nam mihi turpe est post nuptias intactam uirginem reddere et incommodum uirgini, quia fortasse credi hoc non potest. —
- 153 **78** HOC EGO PROFERRE INCOMMODVM MIHI ESSE ARBITROR 10 ex timore Parmenonis interposuit narrationem: hoc esse quod fieri non debeat, diu fuisse cum marito uirginem et
- 158 a Pamphilo non tactam. — **83** SED VT FIT POSTQVAM HVNC ALIENVM AB SESE VIDET purgauit causam meretricis, quod asperior facta est, dicendo 'sed ut fit', ut et ipsa 15 consuetudine per omnia effecta sit improba circa amorem suum, cum eum a se uidisset alienum. —
- 160 **85** NON EDEPOL MIRVM ATQVE EA RES MVLTO MAXIME DISIUNXIT ILLVM AB ILLA cum amplius meretrix meretricem defendisset, quod improba facta esset amatori, Parmeno contra 20 ostendit stulte factum, siquidem haec ipsa causa est, qua Pamphilus amator a meretrice distractus sit, posteaquam intelligit et eam esse meretricem et eam, quae domi fuerat, uxorem pudicam, modestam, temperantem, uiri iniurias sustententem. —
- 163 **88** AD EXEMPLVM AMBARVM MORES EARVM EXISTIMANS reputans et pertractans ambarum mores ad exemplum. —
- 169 **94** PAVLATIM ELAPSVS BACCHIDE quemadmodum (*Verg. Aen. II 739—40*) 'seu lapsa resedit incertum'. —
- 170 **95** POSTQVAM PAR INGENIVM NACTVS EST postquam optimum puellae

2 HABERI *om.* *F*α || 3 sed] et *F*α || 6 in hoc *W.*: in hęc α, ibi hęc *F*, *om.* *G* | honesta *F*α || 8 reddere et *W.*: redderet α, -re β || 11 ex timore β *V*, ex amore *P*; ex more *Umpfenb.* || 13 a *om.* α | non <con>tactam α | posquam α || 15 fiat *F*α || 18 consuetudo *F*α | sit <et> *F*α | circa] orta α || 17 eum a *om.* α | NON — MIRVM post amatori *codd.*, *transp.* *W.* || 18 atqui α (<recte?>) || 23 intelligit *F*, -get α, -geret (*om.* et) *G* || 27 elapsus <est> *G* | <a> bacchide *F* || 29 est <et> *G*

173 ingenium recognouit et par sibi. — **98** EO AMANTEM INVITVM PAMPHILVM EXTRVDIT PATER 'amantem' nunc scilicet
 176 uxorem, non meretricem, quam iam reliquerat. — **101** QVID
 ADHVC HABENT INFIRMITATIS NVPTIAE opportune quaesivit
 eo tempore, quo magis nuptiae confirmatae fuerant, siquidem dixit
 180 amantem Pamphilum a patre exclusum inuitum:
 cuius rei supponitur narratio. — **105** POSTVLATIO NVMQVAM
 181 postulationes dicuntur litis principia de exordio simulta-
 tum. — **106** SI QVANDO AD EAM ACCESSERAT CONFABVLATVM
 FVGERE E CONSPECTV ILICO VIDERE NOLLE cum socrus acce-
 dere uellet frequenter ad nurum, illa saepe fugiebat. fuit
 autem causa haec, quod haec puella est quam Pamphilus
 uitiatat aliquando nocte et illi anulum detraxerat, et hanc
 post duos menses duxit uxorem et duobus mensibus nuptiarum
 eam non attigit, post uero cum ea esse coepit. ex 15
 primo compressu grauida facta est puella. hoc igitur metuens,
 quod iam grauida esse coepisset, suam praesentiam nurus
 socruui denegabat, ne partus in utero cerneretur. eadem
 discedit ad matrem 'ad rem diuinam', hoc est propter sacrificium,
 et euocata saepius non redit et aegra simulatur, et socrus cum
 ad uisitandum ueniret, admissa non est. sed ait haec, ut
 coniecturis confirmet, quod, si uel propter iram uel propter
 odia puella cum Pamphilo esse iam nolit, ideoque infirmas
 sint nuptiae. nam senex pater rure uenit, patrem continuo
 conuenit Philumenae, et quid egerint nescire se seruus dicit.
 ita usque ad postremum conclusa narratio est et probatum,
 quod infirmas sint nuptiae.

2 amanti *F* α | tunc *G* | scilicet *Westerh.*: sed (*om. G*)
codd. (recte?) || 6 dixi α || 8 postulationes <uel (*om. G*) expostulationes> β | de *om. F* | exordia *FP* | simulatum α, -lacionum
F || 10 ε | a *F*, *om. α* || 12 quod] que α, *om. F* || 13 et *om. G* |
 detraxerat *V*, -xit β *P* || 15 tetigit *G* || 19 discedit *Westerh.*:
 descendit *codd.* || 22 sed] *V G* | ait *W.*: ita *codd.* | quod si *G*,
 quasi *F*, quae si α || 24 nolet *FP*, nollet *GV*, corr. *W.* | sunt
G || 27 conclusa narratio] conclusio *V* | est *om. G* | sunt *G*